

Δ. ΣΥΝΘΕΤΙΚΕΣ - ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ (ενδεικτικά παραδείγματα)

**θέμα: ΜΕ ΤΗ ΜΑΤΙΑ ΕΝΟΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΗ
ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΟΥΜΕ ΤΟΝ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΔΗΜΟΣΙΟ ΒΙΟ
ΚΑΙ ΤΟΥΣ ΠΡΩΤΑΓΩΝΙΣΤΕΣ ΤΟΥ
ΣΤΟ Β΄ ΜΙΣΟ ΤΟΥ 19ου ΑΙΩΝΑ**

(Την εργασία ενδείκνυται να την αναλάβει μια ολιγομελής ομάδα μαθητών και θα μπορούσε να την παρουσιάσει στην τάξη πριν από τη διδασκαλία των αντίστοιχων ενοτήτων.)

- Να μελετήσετε τη μυθιστορηματική βιογραφία: Φρ. Γερμανού, **“ΓΥΝΑΙΚΑ ΑΠΟ ΒΕΛΟΥΔΟ”** (εκδ. Κάκτος) ^(*), έργο στο οποίο, καθώς αποκαλύπτεται η ζωή και αποκρυπτογραφείται η προσωπικότητα της Σοφίας Τρικούπη (κόρης του πρώτου πρωθυπουργού της ελεύθερης Ελλάδας, Σπυρίδωνος Τρικούπη, και αδελφής του Χαρίλαου Τρικούπη, ενός από τους πιο διακεκριμένους πολιτικούς της νεότερης Ελλάδας), σκιαγραφείται συγχρόνως η ελληνική πολιτική ζωή μεγάλου μέρους του 19ου αιώνα.
- Όπως γνωρίζετε, στη μυθιστορηματική βιογραφία *“οι συγγραφείς, χωρίς να προδίδουν την αλήθεια, διαπλέκουν διακριτικά με δημιουργική φαντασία και αφηγηματική χάρη, πραγματικά και φανταστικά στοιχεία”* (Έκφραση-Έκθεση για το Λύκειο, τ. Β΄, σ. 72). Έχοντας αυτό υπόψη σας και ξεχωρίζοντας όσα στοιχεία έπλασε η μυθοπλαστική φαντασία του συγγραφέα, κατά τη διάρκεια της μελέτης σας να κρατάτε σ η μ ε ι ω σ ε ι ς σχετικά με:
 - α) την υπόθεση της μυθιστορηματικής βιογραφίας,
 - β) τα σημαντικά γεγονότα που σημαδεύουν την ελληνική πολιτική ζωή του 19ου αιώνα,
 - γ) τα βιογραφικά στοιχεία των πολιτικών ανδρών που πρωταγωνιστούν.

^(*) Κατ’ ανάλογο τρόπο μπορεί να σχεδιασθεί και να ανατεθεί ως Συνθετική Δημιουργική Εργασία το έργο του Θανάση Πετσάλη-Διομήδη *Ελληνικός Όρθρος*.

- Αφού ολοκληρώσετε τη μελέτη σας, να χρησιμοποιήσετε τις σημειώσεις σας για να συνθέσετε: α) μια *συνοπτική* περίληψη του έργου, β) ένα σύντομο αφηγηματικό *ιστορικό* κείμενο, στο οποίο να εκθέτετε την Ιστορία της Ελλάδας κατά την περίοδο στην οποία αναφέρεται το έργο και έναν, συνοδευτικό της ιστορικής αφήγησής σας, χρονολογικό πίνακα, γ) τα *βιογραφικά σημειώματα* του Χαριλάου Τρικούπη και του Θεόδωρου Δηλιγιάννη (Δελιγιάννη στο κείμενο).
- Παράλληλα, να μελετήσετε τα αντίστοιχα κεφάλαια της ελληνικής ιστορίας από το σχολικό σας βιβλίο, ενώ για περισσότερες πληροφορίες και αναλυτικότερη ενημέρωσή σας μπορείτε να χρησιμοποιήσετε το βιβλίο του Απ. Βακαλόπουλου *“Νέα Ελληνική Ιστορία, 1204-1985”* (εκδ. Βάνιας, Θεσσαλονίκη, 1997) ή άλλο που εσείς διαθέτετε και θεωρείται έγκυρο.
- Με βάση αυτή τη μελέτη σας για την ιστορική περίοδο που μας ενδιαφέρει και τις γνώσεις που αποκομίσατε, να συντάξετε ένα κείμενο στο οποίο να κρίνετε σε ποιο βαθμό η μυθιστορηματική βιογραφία **“ΓΥΝΑΙΚΑ ΑΠΟ ΒΕΛΟΥΔΟ”** ανταποκρίνεται στην ιστορική αλήθεια, με κριτήρια:
 - α) την αντικειμενικότητα στην παρουσίαση των πολιτικών προσωπικοτήτων,
 - β) την ακρίβεια στην εξιστόρηση των γεγονότων τόσο της εσωτερικής όσο και της εξωτερικής πολιτικής,
 - γ) την πιστότητα στην απόδοση του κλίματος της εποχής.
- Να υποστηρίξετε τις απόψεις σας με τα κατάλληλα επιχειρήματα, χρησιμοποιώντας, όπου χρειάζεται, συγκεκριμένα στοιχεία τόσο από το έργο όσο και από την ιστορική βιβλιογραφία που χρησιμοποιήσατε.
- Την εργασία σας θα την παρουσιάσετε στην τάξη και θα ήταν ενδιαφέρον να την πλαισιώσετε με το ανάλογο εικαστικό υλικό, με όποιο τρόπο νομίζετε εσείς προσφορότερο. Από τα κείμενα που συνθέσατε να επιλέξετε ό,τι κρίνετε απαραίτητο, για να σχηματίσουν οι συμμαθητές σας μια πλήρη εικόνα τόσο για το έργο όσο και για την εποχή στην οποία αναφέρεται.
- Η εργασία σας, ανάλογα με την ποιότητα και την πληρότητά της, μπορεί να αποτελέσει τη βάση για μιαν εκδήλωση στο πλαίσιο του σχολείου, στην οποία να προσκληθεί σε διάλογο ο συγγραφέας του έργου.
(Σχετικά με τη συγγραφή κριτικής και την παρουσίαση ενός λογοτεχνικού έργου, τη σύνταξη βιογραφικών σημειωμάτων, τη σύνθεση περίληψης και τον τρόπο με τον οποίο κρατούμε σημειώσεις να συμβουλευθείτε τα οικεία κεφάλαια από το βιβλίο σας “ΕΚΦΡΑΣΗ-ΕΚΘΕΣΗ”.)

**θέμα: ΠΡΟΣΕΓΓΙΖΟΥΜΕ ΤΟ ΚΛΙΜΑ ΜΙΑΣ ΕΠΟΧΗΣ,
ΤΙΣ ΝΟΟΤΡΟΠΙΕΣ ΚΑΙ ΤΙΣ ΣΥΛΛΟΓΙΚΕΣ ΑΝΤΙΛΗΨΕΙΣ
ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΕΝΑ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΕΡΓΟ
(Η ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΩΣ ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΠΗΓΗ)**

“Για τους νεώτερους χρόνους, όπου οι άμεσες πηγές είναι πλούσιες, ποικίλες και πολύμορφες, η συμβολή των λογοτεχνικών έργων περιορίζεται κυρίως στην ανάπτυξη του κοινωνικού πλαισίου, την προβολή των πνευματικών ροπών, την εξακρίβωση του ψυχισμού του λαού”.

Αικ. Χριστοφιλοπούλου, Εισαγωγή στις ιστορικές σπουδές

Λογοτεχνικά έργα που δημιουργήθηκαν στο ιστορικό πλαίσιο του 19ου αιώνα, προσφέρουν πλούσιο υλικό για την προσέγγιση του κλίματος της εποχής, των νοοτροπιών και των συλλογικών αντιλήψεων και μας βοηθούν να κατανοήσουμε και να ανασυνθέσουμε μια περίοδο που μας ενδιαφέρει.

Ενδεικτικά αναφέρουμε ορισμένα έργα της λογοτεχνίας του 19ου αιώνα που είναι δυνατόν να αποτελέσουν αντικείμενα Συνθετικών Δημιουργικών Εργασιών:

- 1) την κωμωδία του Δ. Βυζάντιου *“Βαβυλωνία”*, όπου δίνεται μια γραφική εικόνα της επαναστατημένης Ελλάδας των τελευταίων χρόνων.
- 2) το μυθιστόρημα του Π. Καλλιγά *“Θάνος Βλέκας”*, όπου, καθώς παρουσιάζεται η περιπετειώδης ζωή δύο αδελφών μέσα στο χρονικό πλαίσιο της ελληνικής μετεπαναστατικής κοινωνίας, αναλύονται τα ήθη και τα αδιέξοδα της οθωνικής εποχής.
- 3) το μυθιστόρημα του Δ. Βικέλα *“Λουκής Λάρας”*, όπου παρουσιάζεται ως αληθινή μια πλασματική ιστορία με στόχο να απομακρυνθεί ο αναγνώστης από ένα ανεδαφικό ηρωικό πνεύμα, που οδηγεί τη χώρα σε δεινά, και να στραφεί σε δημιουργικότερα και επωφελέστερα έργα.

Η επιλογή ενός από τα έργα αυτά ή κάποιου άλλου θα μπορούσε να οδηγήσει σε μια θεατρική παράσταση (π.χ. *“Βαβυλωνία”*), σε ατομική εργασία με περιεχόμενο την ανασύνθεση της κοινωνίας που αποτελεί το ιστορικό πλαίσιο δημιουργίας του έργου (π.χ. *“Θάνος Βλέκας”*), σε ομαδική εργασία για τη διερεύνηση του θέματος *“η λογοτεχνία ως (έμμεση) πηγή της ιστορίας”* (π.χ. *“Λουκής Λάρας”*) καθώς και σε διαθεματικές εργασίες με στόχο να εξετασθεί ένα έργο και από την πλευρά του μαθήματος τη λογοτεχνίας (με κριτήρια λογοτεχνικότητας) και από την πλευρά του μαθήματος της ιστορίας (με κριτήρια ιστορικά).

θέμα: Ο ΑΝΤΕΡΣΕΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Να μελετήσετε το βιβλίο - ντοκουμέντο της Μ. Γεωργίου-Νίλσεν *“Η Ελλάδα του Άντερσεν, από τα ημερολόγια του Χανς Κρίστιαν Άντερσεν”* (εκδ. Πατάκη, 1997) και να παρουσιάσετε στην τάξη μια εισήγηση με θέμα:

***“Η όψη που παρουσιάζει η Ελλάδα και κυρίως η Αθήνα
στα μάτια ενός Ευρωπαίου ελληνολάτρη περιηγητή κατά το 1841”***

θέμα: Η ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ΦΥΣΙΟΓΝΩΜΙΑ ΤΗΣ ΑΘΗΝΑΣ ΣΤΟΝ 19ο ΑΙΩΝΑ

Να συγκεντρώσετε, από ιστορικά λευκώματα, φωτογραφίες δημοσίων κτισμάτων (Βουλή, Πανεπιστήμιο, Αστεροσκοπείο, Ακαδημία, Βιβλιοθήκη, Ζάππειο κ.ά.) και ιδιωτικών κτηρίων της Αθήνας που οικοδομήθηκαν κατά τον 19ο αιώνα σύμφωνα με τα πρότυπα του νεοκλασικού ρυθμού.

Με το υλικό αυτό να οργανώσετε μια έκθεση φωτογραφίας στην τάξη σας και να ετοιμάσετε μια μικρή εισήγηση για τους συμμαθητές σας, με την οποία θα εξηγείτε:

- τι είναι ο νεοκλασικισμός, πότε και πώς γεννήθηκε
- γιατί τα κτήρια αυτά θεωρούνται νεοκλασικά
- με ποιες συνθήκες συνδέεται η διάδοση του νεοκλασικού ρυθμού στην Αθήνα
- σε ποιους αρχιτέκτονες οφείλεται η διαμόρφωση της αρχιτεκτονικής φυσιογνωμίας της Αθήνας του 19ου αιώνα

Επιλογή Βιβλιογραφίας:

- Αθήνα 1818-1853. Έργα Δανών καλλιτεχνών, Πνευματικό Κέντρο Δήμου Αθηναίων, Αθήνα, 1985.
- Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, Εκδοτική Αθηνών Α.Ε., Αθήνα, 1997, τ. ΙΓ', σσ. 519-528.
- Μπίρης, Κ., Αι Αθήναι από του 19ου εις τον 20ον αιώνα, εκδ. Μέλισσα, Αθήνα, 1996.
- Τραυλός, Ι., Πολεοδομική εξέλιξις των Αθηνών από των προϊστορικών χρόνων μέχρι των αρχών του 19ου αιώνα, εκδ. Καπόν, Αθήνα, ²1993.
- Φιλιππίδης, Δ., Νεοελληνική Αρχιτεκτονική, εκδ. Μέλισσα, Αθήνα, 1984.

θέμα: Η ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΤΟ ΑΝΑΤΟΛΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ

“Όλη η εξωτερική πολιτική της Ελλάδας, όπως άλλωστε και όλων των βαλκανικών κρατών, απ’ την εποχή της δημιουργίας του ελληνικού βασιλείου ως τον πρώτο παγκόσμιο πόλεμο, δεν μπορεί να θεωρηθεί παρά σαν λεπτομέρεια του Ανατολικού Ζητήματος”.

Ν. Σβορώνου, Επισκόπηση της Νεοελληνικής Ιστορίας, σ. 105

Αφού προσδιορίσετε το περιεχόμενο του όρου **“ΑΝΑΤΟΛΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ”**, να παρακολουθήσετε τις εκφάνσεις του κατά τον 19ο αιώνα και τη διαπλοκή του με την εξωτερική πολιτική της Ελλάδας και να κρίνετε την άποψη που διατυπώνει ο ιστορικός. Για τη μελέτη σας θα στηριχθείτε καταρχάς στο σχολικό σας βιβλίο.

Επιλογή Βιβλιογραφίας:

- Driault, E., *Το Ανατολικό ζήτημα από τις αρχές του έως τη Συνθήκη των Σεβρών*, εκδ. Κάτοπτρο, Αθήνα, 1997.
- *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, τ. ΙΓ΄ και ΙΔ΄, Εκδοτική Αθηνών Α.Ε., Αθήνα, 1997.
- Σβορώνος, Ν., *Επισκόπηση της Νεοελληνικής Ιστορίας*, εκδ. Θεμέλιο, Αθήνα, ¹³1992.
- Χασιώτης, Ι., “Ανατολικό Ζήτημα”, *Εγκυκλοπαίδεια ΠΑΠΥΡΟΣ-ΛΑΡΟΥΣ-ΜΠΡΙΤΑΝΙΚΑ*, τ. 9, 1995, σσ. 43-48.

θέμα: 1834, Η ΑΘΗΝΑ ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

“Ανίσως φαντάσματα αρχαιολογίας ή μυθολογίας έπρεπε να ληφθούν εις σκέψιν δια την ανέγερσιν των καθεδρών των Βασιλείων, αι Αθήναι βέβαια έπρεπε να προτιμηθούν εις την Ελλάδα. Αλλ’ αι Κυβερνήσεις δεν συμβουλεύονται δια τα έργα-των ειμή τους πολιτικούς λόγους”.

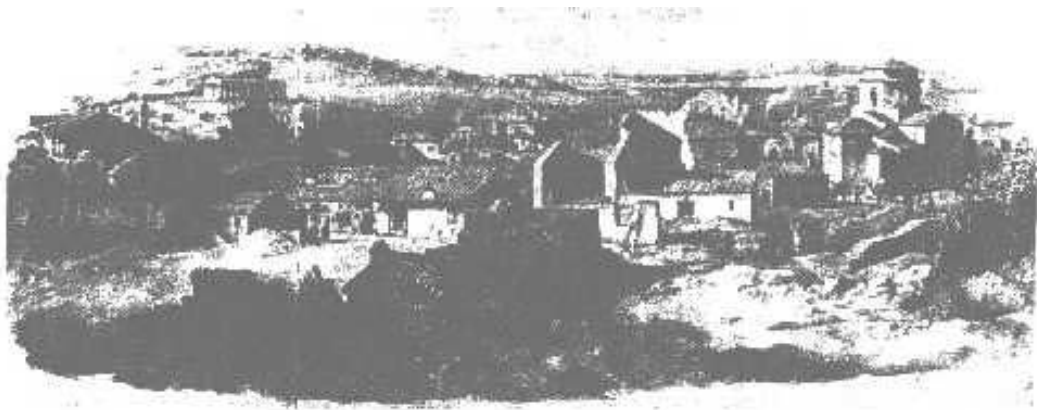
Εμμανουήλ Αντωνιάδης, εφημ. “Αθηνά”, 27-5-1833

“Δεν υπάρχουν ομως πλέον Αθήναι. Εις τον τόπον της ωραίας δημοκρατίας (...) απλούται σήμεραν πενιχρά πολίχνη, μαύρη εκ των καπνών, σιωπηλή ως φύλαξ των νεκρών μνημείων, με στενούς και ασυμμέτρους δρομίσκους”.

Thomas Abbet-Grasset, *Α³ ωΑθ³ναι τβ 1834*

“Αυτό δεν είναι αι ιοστεφείς και περίφημαι Αθήναι. Αυτό είναι μονάχα ένας θεόρατος σωρός ερείπια, μία άμορφη, ομοιόμορφη γκριζωπή μάζα στάχτης και σκόνης, απ’ όπου ξεπροβάλλουν μια ντουζίνα φοίνικες και κυπαρίσσια, τα μόνα που αντιστέκονται στην καθολική ερήμωση. Αν το Θησείο, δεξιά στον δρόμο-σου, αν το Κάστρο με τα ερείπιά-του δεν το επιβεβαίωναν, πολύ δύσκολα θα πίστευες πως βρίσκεσαι στην Αθήνα”.

Λουδοβίκος Ρος, *Αναμνήσεις και ανταποκρίσεις από την Ελλάδα*

Η Αθήνα στα 1835. Λιθογραφία εποχής.

(πηγή: Κ. Μπίρη, *Αι Αθήναι από του 19ου εις τον 20ον αιώνα*, εκδ. Μέλισσα, Αθήνα, 1996, σ. 9)

- Να παρουσιάσετε μέσα από εικαστικές πηγές και γραπτές μαρτυρίες (π.χ. περιγραφές ξένων ταξιδιωτών) την εικόνα της Αθήνας γύρω στον Απρίλη του 1834, οπότε οι Τούρκοι εγκαταλείπουν την πόλη.

- Να αναλύσετε τους λόγους που οδήγησαν στην επιλογή της ως πρωτεύουσας του ελληνικού κράτους, εξετάζοντας:

α) την πρακτική σκοπιμότητα της επιλογής (π.χ. τη γεωγραφική θέση της πόλης, τη φυσιογνωμία κατά τα προεπαναστατικά χρόνια, τον ρόλο της στην επανάσταση, την κατάσταση στην οποία βρισκόταν μετά την απελευθέρωση)

β) το βάρος του ονόματος:

*“το όνομα **Αθήναι** αρκεί από μόνο του,
για να ξαναχτίσει την Αθήνα”*

Λέο φον Κλέντσε

γ) τους πολιτικούς, κυρίως, λόγους και τις γενικότερες επιλογές των Βαυαρών. Λάβετε υπόψη σας ποια ήταν, σε αντίστιξη η στάση του Καποδίστρια:

“Όσες φορές κάποιος από το περιβάλλον του Κυβερνήτη ανέφερε από απροσεξία το όνομα Αθήνα, έβλεπε κανείς αρρωστημένες συσπάσεις των χαρακτηριστικών του:

- Τι μου κοπανάτε πάντα, ξεσπούσε, για Αθήνα; Δεν είναι τάχα μια πόλη όπως οι άλλες;”

Λουδοβίκος Ρος

- Από την προτίμηση του Όθωνα να συναγάγετε συμπεράσματα σχετικά με την αντίληψη που επικράτησε για το μέλλον του νεαρού κράτους και τον πολιτισμικό προσανατολισμό του νέου ελληνισμού.

- Να κρίνετε την επιτυχία της επιλογής στηριζόμενοι σε γραπτές μαρτυρίες της εποχής:

“Ευθύς ως εγνώσθη ότι ενταύθα θα μεταφερθεί η πρωτεύουσα, εκανονίσθη δε και το ζήτημα των κτημάτων των αποχωρησάντων Οθωμανών, ευθύς ανεφύησαν επί του κλασικού εδάφους πολυάριθμοι οικίσκοι και κτήματα διεχωρίσθησαν, και οδοί εχαράχθησαν, και σχετική-τις κινήσεις και ζωή βασιλεύει. Από των ετοιμορρόπων βράχων των αποτελούντων την Ακρόπολιν εξόρμησαν σειραί όλαι οικιών και εν γένει οικοδομημάτων, και τα πλοιάρια καθ’ εκάστην μεταφέρουσιν εις Πειραιά μετανάστας αφ’ όλων των επαρχιών της Ελλάδος, όπως καταλάβωσιν εγκαίρως θέσιν εις την νέαν πρωτεύουσαν”.

Thomas Abbet-Grasset

- Να αναφερθείτε στις αλλαγές που συντελέστηκαν τα επόμενα χρόνια, τόσο στο δομημένο περιβάλλον της Αθήνας όσο και στους ίδιους τους ανθρώπους, παρουσιάζοντας το ανάλογο εικαστικό υλικό.

Επιλογή Βιβλιογραφίας:

- *Αθήνα Πρωτεύουσα Πόλη*, επιμ. Γιάννης Τσιώμης, ΥΠΠΟ-ΤΑΠΑ, Αθήνα, 1985.
- Γιακουμής, Χ., *Η Ελλάδα. Φωτογραφικό και λογοτεχνικό ταξίδι στον 19ο αιώνα*, εκδ. Μπαστάς-Πλέσσας, ²1998.
- *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, Εκδοτική Αθηνών Α.Ε., Αθήνα, 1977, τ. ΙΓ'.
- Πολίτης, Α., *Ρομαντικά χρόνια - Ιδεολογίες και Νοοτροπίες στην Ελλάδα του 1830-1880*, εκδ. Ε.Μ.Ν.Ε. - Μνήμων, Αθήνα, 1993.